

ALUEELLISEN KEHITYKSEN VAIKUTUKSET YHTEISKUNTAAN JA JHL:N AMMATTIALOIHIN

TIIVISTELMÄ JHL:N SELVITYKSESTÄ

AULA RESEARCH
© JHL RY 2024

MUISTIO 2024

19.11.2024

TIIVISTELMÄ: SELVITYS ALUEELLISEN KEHITYKSEN VAIKUTUKSISTA YHTEISKUNTAAN JA JHL:N AMMATTIALOIHIIN

Johdanto

Aula Research toteutti JHL:n toimeksiannosta selvityksen siitä, miten alueellinen kehitys vaikuttaa laaja-alaisesti yhteiskunnan eri osa-alueisiin, JHL:n edustamiin ammattialoihin sekä ammattiliittojen toimintaan. Selvitys muodostuu laaja-alaisesta kirjallisuuskatsauksesta.

Selvityksen teemana on alueellinen kehitys, joka käsittää kolme keskeistä kehityskulkua: kaupungistuminen, syrjäisempien alueiden väestökato sekä alueellinen erilaistumiskehitys.

Selvityksessä alueellisen kehityksen vaikutuksia on tarkasteltu kolmen asiakokonaisuuden kautta:

- Alueellinen kehitys ilmiönä
 - Alueellinen kehitys ilmiönä, alueellisen kehityksen historia, nykytila ja tulevaisuus Suomessa, kaupungistuminen kansainvälisenä megatrendinä, alueellisen kehityksen ajurit ja sitä hidastavat tekijät, alueiden erilaistumiskehitys sekä alueen elinvoiman edistäminen
- Alueellisen kehityksen vaikutukset yhteiskunnassa
 - Alueellisen kehityksen vaikutukset väestöön, palveluihin, julkiselle sektorille, talouteen ja ympäristöön
- Vaikutukset työmarkkinoilla ja työelämässä
 - Vaikutukset työntekijöihin, ay-liikkeeseen ja JHL:n ammattialoihin: sosiaali- ja terveysala, teknisten, energian ja liikenteen alat, ravitsemis- ja puhtausala, kasvatusta ja ohjausala, tietotyö-, hallinto- ja kirjastoala sekä turvallisuusala

Tässä tiivistelmässä käydään läpi selvityksessä esiin nousseita alueellisen kehityksen keskeisimpiä yhteiskunnallisia vaikutuksia sekä vaikutuksia JHL:n ammattialoihin.

Alueellinen kehitys ilmiönä

Suomessa alueellinen kehitys on näyttäytynyt pääosin alueellisena keskittymisenä eli kaupungistumisenä. Kaupungistuminen näkyy erityisesti suurimpien kaupunkien kasvuna, samalla kun pienemmät kaupungit ja maaseutualueet menettävät väestöään. Kaupungistuminen on maailmanlaajuinen megatrendi, ja vuonna 2030 yli viisi miljardia ihmistä ennustetaan asuvan kaupungeissa. Suomessa kaupungistumisaste on 86 %, joka on korkeampi kuin EU:n keskiarvo.

Kaupungistuminen on Suomessa pitkäaikainen trendi, joka on kiihtynyt 1950-luvulta lähtien, ja sen pysähtymistä ei ole näköpiirissä. Väestön kasvu keskittyy myös tulevaisuudessa suurimpiin kaupunkeihin, ja nuoret aikuiset ovat ryhmä, joka siirtyy eniten suurille kaupunkiseuduille. Tärkeämpää kuin muuttaminen on kuitenkin se, että eri ikäryhmät jäävät kaupunkeihin entistä useammin. Kaupungistuminen liittyy tiiviisti talousjärjestelmän rakenteisiin, ja niin kauan kuin ne pysyvät ennallaan, kaupungistuminen jatkuu.

Alueellisen kehityksen ajureina toimivat muun muassa elinkeinorakenteen muutos, väestön ikääntyminen, maahanmuutto ja ilmastotoimet. Teollisuuden automatisoituminen ja globalisaatio ovat vähentäneet työpaikkoja pienillä paikkakunnilla. Maahanmuutto on puolestaan pitänyt suurimmat kaupungit kasvu-uralla ja väestön ikärakenteeltaan nuorempana. Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tehdyt toimenpiteet, kuten yksityisautoilun ja energian korkeat kustannukset, voivat ohjata ihmisiä muuttamaan kaupunkeihin.

Vaikka kaupungistuminen jatkuu, se voi hidastua esimerkiksi kaupunkien asuntopulan ja asumisen korkeiden hintojen vuoksi. Lisäksi etätöiden ja digitaalisten palvelujen yleistyminen digitalisaation myötä voi vähentää painetta muuttaa työn ja palvelujen perässä kaupunkeihin. Alueellinen kehitys aiheuttaa epätasaista väestönkehitystä, ja kuntien rooli hyvinvointipalvelujen tarjoajina on keskeinen. Nopea kaupungistuminen ei kuitenkaan ole lisännyt merkittäviä tulo- tai hyvinvointieroja eri alueiden välillä, sillä valtionosuus- ja tulontasausjärjestelmät ovat tasoittaneet alueellisia elintasoeroja.

Alueellisen kehityksen vaikutukset yhteiskunnassa

Alueellisen kehityksen seurauksena väestö keskittyy kaupunkeihin ja niiden lähitaajamiin, kun taas syrjäisemmät alueet menettävät väestöään. Tämä aiheuttaa merkittäviä muutoksia alueiden ikärakenteissa: nuoret aikuiset asuvat yhä useammin kaupungeissa, kun taas vanhemmat ikäluokat jäävät kaupungin ulkopuolisille alueille. Kaupungistuminen lisää riskejä sosiaalisille ongelmille, kuten asunnottomuudelle ja eriarvoisuudelle, ja maaseudulla syrjäytymisen riskiä lisää heikentyneet koulutus- ja työmahdollisuudet.

Alueellinen kehitys voi syventää taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta, sillä kaupunkien työpaikkatarjonta ja palvelut ovat laajemmat ja elintaso korkeampi kuin harvaanasutuilla alueilla. Polarisaatio ja poliittinen vastakkainasettelu maaseudun ja kaupunkien välillä voivat myös kärjistyä. Kaupungeissa on paineita laajentaa palveluja vastaamaan kasvavaa kysyntää, kun taas syrjäisemmillä alueilla palvelutarpeet vähenevät, mutta ikääntyvä väestö tarvitsee lisää hoivapalveluja.

Alueellisen kehityksen seurauksena palveluiden saatavuus ja laatu vaihtelevat alueiden välillä: kasvavilla alueilla palvelut ovat monipuolisempia ja paremmin rahoitettuja, kun taas harveneilla alueilla resurssipula voi heikentää palveluiden tasoa. Palveluiden rahoitus on suuri haaste, erityisesti muuttotappioalueilla, joissa verotulot vähenevät. Kasvavilla kaupunkialueilla tarvitaan merkittäviä investointeja palvelujen tuottamiseen, ja tämä vaatii yhteistyötä kuntien, yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin kanssa.

Alueiden elinvoima riippuu niiden kyvystä ylläpitää taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia. Kehittyneemmät alueet houkuttelevat investointeja ja osaajia, mikä voi kiihdyttää talouskasvua. Samalla harveneilla alueilla työpaikat vähentyvät, ja talouskasvu on hidasta. Kaupungit tarjoavat innovaatioalustan uusille teknologioille ja kiertotalouden ratkaisuille, kun taas syrjäisemmillä alueilla innovaatiotoiminta ja koulutustarjonta voivat olla rajallisempia. Toisaalta alueiden erikoistuminen voi luoda ja ylläpitää myös syrjäisten alueiden elinvoimaa; esimerkiksi biotalous, elintarviketuotanto, matkailu ja kaivostoiminta toimivat hajautuneina eri puolilla Suomea ja luovat positiivista viirettä näihin erikoistuneille alueille.

Vaikutukset työmarkkinoilla ja työelämässä

Alueellinen kehitys vaikuttaa merkittävästi työllisyyteen ja työmarkkinoihin Suomessa. Kaupungeissa uudet yritykset ja toimialakeskittymät, kuten teknologiakeskittymät, luovat uusia työpaikkoja ja houkuttelevat osaajia. Alueet, joilla taloudellinen toiminta vähenee, kärsivät puolestaan työpaikkojen menetyksistä. Lisäksi koulutusmahdollisuudet ovat usein paremmat kaupungeissa, mikä lisää alueellista eriarvoisuutta.

Kaupunkien kehittyminen voi muuttaa työn vaatimuksia. Uudet teknologiat, digitalisaatio ja älyratkaisut vaativat jatkuvaa osaamisen kehittämistä työntekijöiltä. Palvelualojen ja tietotyön kasvu kaupungeissa luo monipuolisia työmahdollisuuksia, mutta korkeammat asumiskustannukset voivat heikentää työntekijöiden toimeentuloa. Etätyö mahdollistaa paikkariippumattoman työn, mikä voi vähentää työvoiman liikkumistarvetta. Etätyön yleistyminen voi parantaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, mutta samalla työntekijöiden yhteisöllisyys voi heikentyä.

Työmarkkinoiden eriytyminen eri alueilla johtaa ammattiyhdistysten vaikutusvallan vaihteluun – esimerkiksi yhden suuren työnantajan hallitsemilla alueilla työnantajalla voi olla paljon valtaa suhteessa ammattiliittoon. Alueelliset erot heijastuvat myös ammattiliittojen jäsenten erilaisiin tarpeisiin, ja ay-liikkeiden on mukautettava toimintaansa kaupunkien ja maaseudun muuttuvissa olosuhteissa.

Alueellinen kehitys heijastuu JHL:n jäsenten työelämään ja sen muutoksiin, sillä alueellinen kehitys vaikuttaa merkittävästi julkisen sektorin rooliin, palvelutarpeisiin ja -resursseihin eri alueilla. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystarpeiden kysyntä on erityisen suurta alueilla, joilla väestö ikääntyy nopeammin, kun taas toisaalla nuoremman väestöpainotuksen myötä korostuvat koulutus- ja nuorisopalvelut.

JHL:n ammattialoja on olennaista tarkastella alueellisen kehityksen näkökulmasta, jotta JHL voi tunnistaa erilaisiin alueisiin kohdistuvat tarpeet ja haasteet. Tämä auttaa ennakoimaan ja sopeutumaan työelämän muutoksiin, joita alueellinen kehitys aiheuttaa sekä tarjoamaan jäsenille parasta mahdollista tukea eri alueiden tarpeiden mukaan.

Lisätietoa selvityksestä:

Anna Korpikoski
Erityisasiantuntija
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL
anna.korpikoski@jhl.fi

Juha Vekkilä
Toimitusjohtaja
Aula Research Oy
juha.vekkila@aularesearch.fi

JHL:n selvitys alueellisen kehityksen vaikutuksista on osa liiton monivuotista tulevaisuustrendityötä.

Teemana alueellinen kehitys käsittää kolme keskeistä kehityskulkua: kaupungistuminen, syrjäisempien alueiden väestökato sekä alueellinen erilaistumiskehitys. Niiden vaikutuksia tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan sekä työmarkkinoiden ja työelämän näkökulmasta, JHL:n ammattialat huomioiden.

Tähän tiivistelmään on nostettu selvityksen muodostavan kirjallisuuskatsauksen keskeiset osa-alueet. Selvityksen on JHL:n toimeksiannosta toteuttanut Aula Research.

